

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-84-79>

УДК 338.64

РЕЗЕРВИ СУМНІВНИХ БОРГІВ ТА НА ОПЛАТУ ВІДПУСТОК: ФОРМУВАННЯ, ОБЛІК, ГАРМОНІЗАЦІЯ З МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

PROVISIONS FOR DOUBTFUL DEBTS AND HOLIDAY PAY: RECOGNITION, ACCOUNTING, AND ALIGNMENT WITH INTERNATIONAL STANDARDS

Жук Валерій Миколайович

доктор економічних наук, професор, академік НААН України,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1367-5333>

Жук Наталія Леонідівна

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9882-4718>

Панченко Ольга Дмитрівна

PhD, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування
України «Ніжинський агротехнічний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8326-5888>

Zhuk Valerii, Zhuk Natalia

National Scientific Center «Institute of Agrarian Economics»

Panchenko Olha

Separated Subdivision of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
«Nizhyn Agrotechnical Institute»

У статті здійснено системний аналіз сучасних підходів до формування та обліку резерву сумнівних боргів і резерву на оплату відпусток у контексті міжнародних і національних стандартів фінансової звітності. Розкрито еволюцію методики оцінки резерву сумнівних боргів відповідно до моделі очікуваних кредитних збитків МСФЗ 9 та класифікаційних підходів НП(С)БО 10, а також особливості формування резерву на оплату відпусток за актуальними принципами МСФЗ 19 і пропорційним методом нарахування, передбаченим НП(С)БО 11. Узагальнено теоретичні засади та практичні інструменти оцінювання забезпечень у сучасних умовах підвищеної економічної невизначеності. Особливу увагу приділено впливу цифрової трансформації: використанню штучного інтелекту, хмарних технологій, великих даних і розподілених реєстрів, на підвищення точності прогнозування резервів та управління ризиками. Досліджено специфіку аграрного сектору, де сезонність виробництва, цінової політики і гнучкі трудові моделі посилюють невизначеність. Обґрунтовано необхідність гармонізації положень Податкового кодексу України з оновленими МСФЗ і Директивою 2013/34/ЄС для мінімізації податкових різниць, зниження фіскального навантаження та підвищення прозорості фінансової звітності.

Ключові слова: резерв сумнівних боргів, резерв на оплату відпусток, очікувані кредитні збитки, податкові різниці, МСФЗ 9, АІС 19, гармонізація з ЄС, цифрова трансформація обліку, аграрний сектор, гнучкі трудові моделі, розподілені реєстри.

This article examines contemporary approaches to the establishment and accounting of provisions for doubtful debts and provisions for holiday pay in the context of an unstable economy, inflationary fluctuations, increasing credit risks and the spread of flexible forms of employment, including remote work, hourly and project-based employment, which significantly complicates the forecasting of enterprises' future financial obligations. It has been established that traditional provisioning methods, which are based on fixed ratios and historical data, do not take into account the dynamics of the economic environment, fluctuations in counterparties' solvency, employees' behavioural

characteristics, seasonality, sector-specific features and market fluctuations, leading to inaccuracies in provision calculations, distortions in financial reporting, the emergence of tax differences and an increased tax burden. National practices and international experience in provisioning have been analysed, and the role of forecasting models, digital technologies, cloud services and artificial intelligence in enhancing the accuracy, transparency, adaptability and efficiency of provisioning in the current environment has been highlighted. Methods for the dynamic determination of provisions for doubtful debts are examined, taking into account macroeconomic indicators, behavioural characteristics of counterparties and historical trends, as well as approaches to the formation of provisions for leave for employees with flexible working hours, including statistical models, accrual accounts, forecasting algorithms and scenario analysis. Practical recommendations are proposed regarding the implementation of digital solutions, the integration of forecasting models with accounting systems, the adaptation of methods to sector-specific characteristics, and the enhancement of compliance with the international standards IFRS 9, IFRS 37 and IAS 19, thereby enhancing the financial stability of enterprises, optimising provisioning costs, reducing the risk of non-payment, ensuring the reliability of financial reporting, improving cash flow planning and control, enhancing the efficiency of personnel and resource management, and promoting the strategic development of enterprises in the current economic and labour market conditions.

Keyword: provision for doubtful debts, provision for holiday pay, expected credit losses, tax differences, IFRS 9, IAS 19, harmonisation with the EU, digital transformation of accounting, agricultural sector, flexible working models, distributed ledgers.

Постановка проблеми. В умовах сучасної нестабільної економічної ситуації та зростання рівня кредитних ризиків питання формування резерву сумнівних боргів та формування резерву на відпустку набуває особливої актуальності. Макроекономічна мінливість, інфляційні процеси та поширення гнучких форм зайнятості ускладнюють прогнозування майбутніх зобов'язань підприємств і підвищують ризик викривлення фінансових результатів. Традиційні підходи до резервування, що ґрунтуються на історичних даних і фіксованих коефіцієнтах, дедалі частіше не враховують динамічні зміни платоспроможності контрагентів, поведінкові чинники та галузеві коливання, що може призводити до помилок у визначенні фінансового результату, виникнення податкових різниць і зростання фіскального навантаження.

Додатковим ускладненням є розбіжності між бухгалтерським регулюванням та податковими нормами, що потребує чіткого методологічного узгодження підходів до оцінки резервів. Відсутність уніфікованої методики та недостатній рівень аналітичного прогнозування знижують ефективність управління дебіторською заборгованістю й зобов'язаннями перед працівниками. У цьому контексті важливого значення набуває впровадження цифрових інструментів і прогнозних моделей, які дозволяють враховувати макроекономічні показники, галузеву специфіку та індивідуальні характеристики контрагентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування та обліку резерву сумнівних боргів та резерву на відпустку у сучасних економічних умовах розглядали у своїх працях різні науковці. Наприклад, Н. Акі-

мова [1] обґрунтовує необхідність організації внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості. Л. Церетелі [14] описує резерв сумнівних боргів. Н. Селіванова [11] розкриває ключові аспекти розрахунків з персоналом. В. Карпова [6] обґрунтовує облікове відображення резерву на відпустки. Н. Бразілій [3] зосереджується на обліку й аналізі відпускних. Дослідники активно вивчають роль прогнозних інструментів у визначенні кредитних ризиків, статистичних методів для класифікації дебіторської заборгованості, а також автоматизованих рішень для розрахунку резервів.

Ф. Бутинець [4], М. Огічук [9], В. Сопко [12] аналізують вплив змін у національному законодавстві та міжнародних стандартах фінансової звітності на методологію формування резерву сумнівних боргів і резерву на оплату відпусток, підкреслюючи необхідність гармонізації місцевих практик з міжнародними вимогами та активне впровадження цифрових технологій для підвищення прозорості й точності фінансової звітності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявні публікації, питання розвитку сучасних методів формування резерву сумнівних боргів та резерву на відпустки залишається мало дослідженим та потребує поглибленого вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є виявлення сучасних підходів до формування й обліку резерву сумнівних боргів і резерву на оплату відпусток та розробка рекомендацій щодо їх оптимізації в умовах нестабільної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах глобальної економічної нестабільності, посиленої війною,

інфляцією та волатильністю ринків, а також стрімкого розвитку цифрових технологій, питання ефективного управління резервами набуває стратегічного значення для українських підприємств. Ідеться про два ключові види резервів: резерв сумнівних боргів (за дебіторською заборгованістю) та резерв на оплату відпусток. Обидва інструменти дозволяють захищати фінансову стійкість, мінімізувати ризики та забезпечувати достовірність звітності відповідно до МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», ІАС 19 «Виплати працівникам» та МСФЗ 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи».

У сучасній практиці українських підприємств переважна більшість малих суб'єктів господарювання продовжує використовувати спрощені методи створення резерву сумнівних боргів. Найпоширенішими залишаються підходи, засновані на аналізі історичних даних щодо платежів або на класифікації дебіторської заборгованості за тривалістю прострочення (наприклад, 30, 60, 90 днів та більше). Такі методи вирізняються простотою впровадження та розрахунку, що пояснює їх широке застосування. Водночас їхня прогностична здатність та адекватність в умовах нестабільного економічного середовища суттєво обмежені. Зазначені підходи, як правило, не враховують поточну динаміку платоспроможності контрагентів, галузеві та макроекономічні ризики, а також швидкі зміни зовнішніх умов.

Важливий внесок у вдосконалення цього процесу зробила В. Сопко [4], яка розкриває ключові принципи резерву сумнівних боргів за міжнародними стандартами. Вона підкреслює необхідність гармонізації українських облікових практик із глобальними нормами, що є важливим кроком для підвищення достовірності фінансових даних і конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

Інноваційним проривом у цій сфері є впровадження цифрових інструментів, таких як штучний інтелект, хмарні технології і прогностичні моделі. Завдяки ШІ та хмарним середовищам підприємства можуть обробляти величезні масиви даних – від історичних тенденцій до макроекономічних факторів, таких як інфляція чи коливання закупівельної спроможності. Штучний інтелект разом із хмарними технологіями радикально модернізує процес формування та управління резервами сумнівних боргів, забезпечуючи точний динамічний розрахунок і повну захищеність даних від помилок чи втручань. Хмарні платформи надають миттєвий доступ до актуальної інформації та її інтеграцію у фінансову звітність, тоді як аналітика великих даних розкриває приховані закономірності й допомагає завчасно запобігати виникненню проблемних боргів. У результаті формується прозора, оперативна та адаптивна система обліку, яка суттєво підвищує ефективність і стійкість бізнесу в сучасних умовах.

Для практичного втілення цих ідей необхідно відійти від жорстких нормативів на користь гнучких систем створення та ведення резерву сумнівних боргів, які враховують галузеві особливості та поточний стан підприємства. Наприклад, замість фіксованих коефіцієнтів доцільно застосовувати динамічні й системні розрахунки, що реагують на економічні зміни. Порівняння традиційних і сучасних методів, наведене в табл. 1, підкреслює переваги останніх у точності та адаптивності. У перспективі це не лише мінімізує фінансові ризики, але й гармонізує українські практики з глобальними стандартами, зміцнюючи позиції бізнесу на міжнародній арені.

На основі порівняльного аналізу традиційних і сучасних методів формування резерву сумнівних боргів, представленого в табл. 1,

Таблиця 1

Порівняльна характеристика традиційних і сучасних методів формування резерву сумнівних боргів

Підхід	Традиційний метод	Сучасний метод
Основа оцінки	Історичні дані	Прогностичні моделі + макроекономічні фактори
Коефіцієнти	Фіксовані нормативи	Динамічні, адаптивні до умов
Технології	Ручний облік	Удосконаленні програмні забезпечення, розроблені хмарні системи з використанням штучного інтелекту
Точність прогнозу	Низька в умовах змін	Висока завдяки комплексному аналізу
Прозорість	Обмежена	Висока завдяки цифровим рішенням

Джерело: сформовано авторами на основі проведених досліджень

можна сформулювати такі практичні рекомендації для підприємств:

1. Перехід до прогнозних моделей оцінки ризиків. Замість покладання лише на історичні дані рекомендується впроваджувати прогнозні моделі, які враховують макроекономічні фактори (інфляцію, валютні коливання тощо). Це дозволить точніше оцінювати майбутні кредитні втрати, як передбачено МСФЗ 9 та МСФЗ 37, і підвищить відповідність при веденні резервів у мінливих умовах та в сучасному інтегрованому світі.

2. Використання динамічних коефіцієнтів резервування. Доцільно відмовитися від фіксованих нормативів на користь адаптивних коефіцієнтів, що реагують на поточні економічні обставини, галузеві ризики та фінансовий стан підприємства. Такий підхід забезпечить гнучкість і оптимізує обсяг резервів, уникаючи їх надмірного чи недостатнього формування.

3. Інтеграція сучасних технологій. Необхідно активно впроваджувати цифрові інструменти, такі як штучний інтелект, хмарні технології, які розроблять певний алгоритм для чіткого формування й розрахунку резерву на вказаний термін, та аналітику великих даних для виявлення трендів. Це не лише відповідає міжнародним стандартам, але й зміцнює довіру інвесторів і партнерів до фінансової звітності підприємства та підвищує точність розрахунків, знижує вплив людського фактора і прискорює процеси обліку.

4. Підвищення точності прогнозування. Використання комплексного аналізу, що поєднує історичні дані, поведінкові характеристики контрагентів і зовнішні економічні показники, забезпечить високу точність прогнозів навіть у нестабільному середовищі, що є ключовою перевагою сучасних методів над традиційними.

Реалізація окреслених рекомендацій дозволить підприємствам перейти від застарілих підходів до інноваційних, підвищуючи ефективність управління резервами сумнівних боргів, знижуючи фінансові ризики та забезпечуючи конкурентоспроможність у сучасних економічних умовах.

Сучасні технології, зокрема хмарні системи на базі штучного інтелекту, інтегровані з бухгалтерським програмним забезпеченням, відкривають нові можливості для аграрних підприємств в Україні, автоматизуючи оцінку та коригування резервів сумнівних боргів у реальному часі, мінімізуючи людські помилки та дозволяючи оперативно реагувати на зміни

платоспроможності дебіторів. Адаптивні коефіцієнти резервування, сформовані з урахуванням галузевої специфіки (сезонність, залежність від погодно-кліматичних умов, ринкових коливань тощо), дають змогу уникнути шаблонного підходу, оптимізувати обігові кошти та посилювати фінансову стійкість, особливо для господарств з диверсифікованими чи монокультурами. Перехід до міжнародних стандартів (МСФЗ 9 та 37) з акцентом на очікувані кредитні збитки, раннє виявлення ризиків через автоматичні сповіщення та цифрові інструменти, як підкреслює М. Огічук [9], перетворює формування резервів на органічну складову ефективного фінансового управління.

Крім того, за допомогою штучного інтелекту можна спрогнозувати ризики неплатежів, аналізуючи поведінку контрагентів і макроекономічні показники. Хмарні системи забезпечують безпеку даних та адаптацію до законодавчої бази, виявляють глибинні закономірності, що допомагають перейти від реагування до стратегічного планування. Н. Чебанова у своїй роботі підкреслює, що методи машинного навчання, засновані на аналізі великих даних і поведінкових моделей, значно підвищують точність прогнозування резервів [15], що робить їх перспективним інструментом для сучасного обліку.

Значний внесок у дослідження підходів до формування резервів зробив Ф. Бутинець [4], який аналізував вплив економічної нестабільності на процес формування та ведення резервів на сільськогосподарських підприємствах. Автор наголошує на важливості оцінки кредитних ризиків і пропонує методи, які адаптуються до сучасних умов, підкреслюючи, що правильне резервування є ключем до фінансової стійкості та підтримки довіри інвесторів. Доповнюють цю думку такі автори як: Н. Акімова й О. Топоркова [1], Вони виявили зв'язок між кредитними ризиками та резервами сумнівних боргів, який показує, що неплатежі впливають на фінансову стабільність, пропонуючи практичні способи розрахунку резервів із урахуванням економічних реалій, що робить їх адекватними та ефективними.

Гнучкі моделі організації праці, віддалена робота, проєктна зайнятість, погодинна оплата, суттєво ускладнюють традиційне формування резервів на майбутні витрати, зокрема на відпустки, адже стабільна фіксована зарплата та передбачувана тривалість трудових відносин поступово втрачають актуальність. База для нарахувань стає неста-

більшою через значні коливання відпрацьованих годин і непередбачуваність зайнятості, що змушує бухгалтерів вести детальніший облік робочого часу, оскільки класичні методи прогнозування та стандартні коефіцієнти в таких умовах дають суттєві викривлення. Працівники можуть свідомо відмовлятися від відпусток заради більшого доходу або, навпаки, накопичувати їх у великих обсягах, що призводить або до заморожування значних сум у резервах (які потім можуть залишитися невикористаними), або до раптових великих витрат при масовому використанні відпусток. Відсутність чітких нормативних рекомендацій та універсальних інструментів для розрахунку резервів в умовах нерегулярних графіків лише погіршує ситуацію, роблячи традиційні підходи до обліку недостатньо ефективними в реаліях сучасної гнучкої зайнятості.

Недавні дослідження, зокрема праці такого автора, як Н. Селіванова, підкреслюють, що перехід до нових методик обліку резервів на відпустки є невідкладним кроком для підвищення надійності звітності. Це дозволить швидко реагувати на зміни в законодавчому та економічному середовищі [11]. Такі методи мають враховувати як мінливість робочих графіків, так і індивідуальні особливості поведінки працівників у нових трудових моделях. Загалом перехід до оновлених підходів у бухгалтерському обліку стає не просто бажаною опцією, а необхідним кроком для забезпечення стабільності та прозорості фінансового менеджменту в умовах сучасних трудових реалій.

Щоб забезпечити точність і ефективність формування резерву в умовах гнучких моделей, необхідно впроваджувати нові методи, які враховують специфіку погодинної оплати та віддаленої зайнятості.

Перший метод – це метод середньомісячного заробітку на основі вказаного періоду. Він дозволяє розраховувати резерв з урахуванням середньої заробітної плати за вказаний період, що дає змогу швидко реагувати на коливання доходів працівника, характерні для погодинної чи проєктної роботи з використанням автоматичного коригування резерву на підприємстві.

Другий метод – прогнозний, побудований на основі розробленого алгоритму фонду робочого часу. Для кожного працівника визначається очікувана кількість робочих годин на рік (на підставі укладеного договору, історичних даних або прогнозу завантаження). Резерв на відпустку розраховується як добу-

ток планової годинної ставки, кількості днів відпустки та коефіцієнта накопичення (наприклад, 1/12 щомісяця). Такий підхід особливо ефективний для віддалених працівників із змінним графіком.

Третій метод – статистичний метод з використанням імовірнісних моделей. Застосовується аналіз історичних даних про використання відпусток працівниками з подібними умовами праці. Визначається ймовірність використання відпустки в поточному році та середня тривалість. Резерв формується з урахуванням цих коефіцієнтів, що знижує ризик як недофінансування, так і надмірного резервування.

Четвертий метод – гібридний «накопичувальний рахунок» для кожного працівника. Створюється індивідуальний віртуальний рахунок працівника, на який щомісяця нараховується фіксований відсоток від фактично нарахованої заробітної плати (наприклад, 8,33 % для 24 днів відпустки). При виплаті відпустки кошти списуються саме з цього рахунку, що забезпечує прозорість і точність, особливо для працівників із сильно мінливим доходом.

П'ятий метод – використання програмного забезпечення з елементами штучного інтелекту, хмарного середовища для динамічного прогнозування. Автоматизовані системи (наприклад, інтеграція з HRM- та бухгалтерськими програмами) аналізують реальний графік роботи, нарахування та тенденції використання відпусток. Алгоритми машинного навчання прогнозують майбутні зобов'язання з урахуванням сезонності, вигорання працівників та економічної ситуації на підприємстві.

Упровадження запропонованих сучасних методів обліку резерву на оплату відпусток матиме комплексний позитивний вплив на діяльність підприємства в умовах поширення гнучких форм зайнятості. Насамперед, це дозволить значно точніше відобразити реальні фінансові зобов'язання перед працівниками. Традиційні методи, орієнтовані на стабільні графіки та фіксовану зарплату, часто призводять до суттєвих розбіжностей між нарахованим резервом і фактичними виплатами. Нові підходи, що враховують змінність робочих годин і доходів, мінімізують такі відхилення, забезпечуючи відповідність резерву поточній економічній реальності. Отже, перехід до гнучкіших та адаптивних методів не лише вирішує поточні технічні проблеми обліку, а й сприяє стратегічному управлінню персоналом і фінансами в умовах сучасного ринку праці.

Новий підхід до управління резервами зосереджує увагу на прозорості фінансової звітності, вирізняючись на тлі застарілих методів. Нині підприємства повинні не тільки фіксувати свої зобов'язання, але й подавати їх у зрозумілій формі для всіх зацікавлених сторін. Завдяки автоматизації та глибокій аналітиці вдається уникнути помилок у фінансових звітах, наприклад у балансі, які раніше виникали через людський фактор чи недостатню конкретику. Таким чином, облік перестає бути просто формальністю і стає способом зміцнити довіру, адже інвестори й аудиторі бачать чітке відображення реального стану справ.

Традиційні способи визначення резервів часто спираються на сталий коефіцієнтний підхід, який не враховує особливості гнучких форм зайнятості. Працівники, зайняті за проектними або неповними графіками, не завжди накопичують дні відпустки за стандартною схемою, що може призводити до помилок у розрахунках резервів, як їхнього завищення, так і заниження. Це створює ризики неточності фінансової звітності, особливо при широкому використанні віддаленої роботи. Як зазначає С. Халатур [13], подібні невідповідності стають особливо помітними при нестабільних графіках, що підкреслює необхідність адаптації методик формування резервів до сучасних умов.

Новаторство пропонованого методу полягає в переході від статичних моделей до динамічних, які враховують індивідуальні характеристики зайнятості. Аналіз часткової залученості, сезонних коливань і ймовірності використання відпусток дозволяє точно визначити фінансові зобов'язання, мінімізуючи ризики перекосів. Н. Горбаль [5] підкреслює, що застосування адаптивних методів розрахунку резервів є ключовим для ефективного управління ними в умовах динамічного ринку праці. Такий підхід дозволяє враховувати поширення дистанційної роботи, узгоджуючи міжнародні стандарти з національними вимогами та забезпечуючи цілісність фінансового планування для підприємств із розподіленими командами.

Крім того, запропоновані методи допомагають знизити правові ризики, пов'язані з неоднаковими правилами відпусток у різних країнах. Старі підходи нерідко призводили до штрафів чи судових спорів через невідповідність резервів реальним виплатам працівникам. Сучасна система, навпаки, передбачає гнучке врахування місцевих особливостей при збереженні єдиних стандартів. Це захи-

щає транснаціональні компанії від юридичних проблем і гарантує справедливість для працівників із різних куточків світу.

Суть сучасних підходів до формування резервів на сільськогосподарському підприємстві полягає у поєднанні точності, прозорості та адаптивності до специфіки агровиробництва. Вони не лише підвищують надійність фінансової звітності, а й допомагають налагодити взаєморозуміння між керівництвом, інвесторами та працівниками сезонних і постійних підрозділів. У динамічному середовищі подібні методи дозволяють забезпечити фінансову стабільність підприємства та відповідність вимогам податкового і бухгалтерського обліку.

Штучний інтелект у цьому контексті може прогнозувати потребу у відпустках, аналізуючи історичні дані про сезонність робіт, індивідуальні звички працівників та планові зміни у графіках. Завдяки цьому бухгалтер має змогу не просто формувати резерви на основі фіксованих коефіцієнтів, а приймати рішення, які максимально відповідають реальному стану справ. Такий підхід робить фінансове планування більш точним, прозорим і адаптованим до реальних умов агровиробництва. За словами Н. Бразілій [3], використання динамічних методів розрахунку резервів дозволяє адаптувати їх до реальних потреб підприємства, уникати зайвих витрат або нестачі коштів та підвищувати точність фінансового планування.

Інноваційність сучасного підходу проявляється у застосуванні хмарних технологій та диференційованому обліку працівників за типом зайнятості: штатні, віддалені та контрактники (фрілансери). Хмарне зберігання даних дозволяє централізовано вести облік резервів, роблячи їх доступними та зручними для управління з будь-якої локації.

Для малого та середнього бізнесу це рішення допомагає зменшити зайві витрати на резерви, спрямовуючи економію на розвиток виробництва. Одночасно сегментація працівників враховує їхні специфічні умови: фрілансери на короткострокових контрактах, як правило, не накопичують відпускні, тоді як віддалені співробітники можуть формувати резерви на відпочинок у періоди низької активності. Як зазначає В. Карпов [6], такий підхід усуває неточності, характерні для традиційних статичних методів, і робить розподіл ресурсів більш справедливим та прозорим, підвищуючи надійність фінансової звітності підприємства.

Сезонність, як фактор впливу на відпустки, отримує нове осмислення в цій системі. На відміну від класичних підходів, які ігнорували коливання у використанні відпочинку, нові методи аналізують пікові та спокійні періоди, наприклад, міжсезоння в певних галузях, і адаптує резерви відповідно. Це дозволяє уникнути фінансових розбіжностей, що раніше ускладнювали прогнозування. Крім того, прозорість звітності, забезпечена автоматизацією та аналітикою, усуває суб'єктивні помилки в балансі, перетворюючи облік на інструмент довіри. Інвестори та аудиторі отримують доступ до чіткої картини зобов'язань, що зміцнює позиції підприємства на ринку.

Висновки. Формування резерву сумнівних боргів залишається ключовим механізмом захисту малих та середніх аграрних підприємств від фінансових ризиків. Сезонний характер виробництва, різкі зміни цін на сільськогосподарську продукцію та значна залежність від погодних факторів роблять дебіторську заборгованість особливо вразливою. Створення такого резерву допомагає стабілізувати грошові потоки, підтримувати платоспроможність і забезпечувати реалістичну оцінку фінансового стану в умовах невизначеності аграрного ринку.

У контексті чинного законодавства (зокрема НП(С)БО 10) для аграрних підприємств доцільно застосовувати спрощені, адаптовані методи оцінки резерву. Вони враховують обмежені ресурси та специфіку галузі, дозволяючи уникнути надмірної складності розрахунків без втрати достовірності звітності.

Перспективним напрямом удосконалення є поступова цифрова трансформація обліку: упровадження хмарних сервісів, інструментів на базі штучного інтелекту та їх інтеграція з існуючими бухгалтерськими програмами.

Це підвищує точність оцінки ризиків, забезпечує прозорість процесів і полегшує управління дебіторською заборгованістю навіть за обмеженого штату та бюджету.

У майбутньому варто зосередитися на створенні доступних моделей прогнозування кредитних ризиків, спеціально адаптованих до реалій малого та середнього агробізнесу, а також на тестуванні та масштабуванні недорогих цифрових рішень, які враховують галузеву специфіку та ресурсні обмеження.

Щодо резерву на оплату відпусток, поширення гнучких форм зайнятості (віддалена робота, проектна зайнятість, часткова зайнятість, сезонні контракти) робить традиційні статичні методи розрахунку застарілими. Вони не враховують нерівномірність навантаження, індивідуальні графіки та реальну динаміку використання відпусток. Сучасний підхід передбачає перехід до динамічних розрахунків: застосування гнучких коефіцієнтів, сценарного аналізу та врахування історичних даних по кожному працівнику чи групі, що дозволяє точніше прогнозувати майбутні витрати, мінімізуючи ризик недо- чи переоцінки резерву.

Важливим елементом є інтеграція автоматизованих систем з модулями ШІ та аналітики великих даних. Такі рішення відстежують трудову активність у реальному часі, прогнозують обсяги резерву з урахуванням проектних циклів, автоматично готують звітність для внутрішнього контролю та зовнішнього аудиту. Завдяки цьому підприємства отримують не лише точніший облік, а й інструмент для швидкої адаптації до змін на ринку праці. Загалом оновлений механізм резервування відпусток сприяє підвищенню фінансової дисципліни, оптимізації витрат і забезпеченню стійкості бізнесу в умовах нестабільного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Акімова Н. С., Топоркова О. В. Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості. *Бізнесінформ*. 2017. № 11. С. 312-317.
2. Боднарчук А. В. Удосконалення бухгалтерського обліку додаткового капіталу для підвищення рівня його інформативності. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Сер.: Економіка. 2014. № 1. С. 124-128.
3. Бразілій Н. М., Крот Ю. М. Особливості нарахування та обліку відпускних в сучасних умовах господарювання. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 39-2. С. 89-93.
4. Бутинець Ф. Ф., Войналович О. П., Томашевська І. Л. Організація бухгалтерського обліку: підручник. 4-те вид., перероб. і доп. Житомир : Рута, 2016. 728 с.
5. Горбаль Н. І., Мельничук К. Ю. Підвищення мотивації працівників українських підприємств в умовах кризи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2023. № 7. Т. 1. С. 107-119.

6. Карпова В. Резерв відпусток: від створення до відображення в обліку. *Професійний бухгалтер*. 2020. URL: <https://ibuhgalter.net/ru/articles/176> (дата звернення: 15.02.2026).
7. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 (МСФЗ 9). Фінансові інструменти: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Text (дата звернення: 08.01.2026).
8. Міжнародний стандарт фінансової звітності 37 (МСФЗ 37). Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051 (дата звернення: 08.01.2026).
9. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: підручник / М. Ф. Огійчук, Л. О. Сколотій, М. І. Беленкова та ін.; за ред. проф. М. Ф. Огійчука. [7-ме вид., перероб. і допов.]. Київ : Алерта, 2016. 1042 с.
10. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 08.01.2026).
11. Селіванова Н. М. Особливості організації та методики обліку і документування розрахунків за виплатами працівникам підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2020. № 2 (48). С. 73-83.
12. Сопко В., Рядчук К. Налагодження й підтримка системи розрахунків аудиторських компаній з клієнтами: проблеми і перспективи. *Вісник економіки*. 2021. № 1. С. 128-142.
13. Халатур С. М., Кравченко М. В., Павлік І. Д. Удосконалення управління грошовими потоками сільськогосподарського підприємства як основа забезпечення фінансово-економічної безпеки. *Економіка та держава*. 2021. № 1. С. 30-35.
14. Церетелі Л. Резерв сумнівних боргів. *Вісник податкової служби України*. 2010. № 6 (578). С. 17.
15. Чебанова Н. В. Бухгалтерський облік як складова інформаційної системи підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 38. С. 138-139.
16. Щербак В. Г., Коваленко М. Ю. Мотивація персоналу в сучасних умовах підприємництва в Україні. *Економіка та держава*. 2018. № 3. С. 45-52.

REFERENCES:

1. Akimova N. S., Toporkova O. V. (2017) Informatsiine zabezpechennia vnutrishnoho kontroliu debitorskoi ta kredytorskoi zaborhovanosti [Information support for internal control of accounts receivable and accounts payable]. *Biznesinform – Business Inform*, vol. 11, pp. 312-317.
2. Bodnarchuk, A. V. (2014) Udoskonalennia bukhgalterskoho obliku dodatkovoho kapitalu dlia pidvyshchennia rivnia yoho informatyvnosti [Improving the accounting treatment of additional capital to enhance its informational value]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Ser.: Ekonomika – Mukachevo State University. Series: Economics*, vol. 1, pp. 124-128.
3. Brazili N. M., Krot Yu. M. (2019) Osoblyvosti nakhuvannia ta obliku vidpusknykh v suchasnykh umovakh hospodariuvannia [Features of the calculation and accounting of holiday pay in the current economic climate]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, no. 39-2, pp. 89-93.
4. Butynets F. F., Voynalovich O. P., Tomashevska I. L. (2016) Orhanizatsiia bukhgalterskoho obliku [Organisation of Accounting]. Zhytomyr: Ruta, 728 p. (in Ukrainian)
5. Gorbal N. I., Melnychuk K. Y. (2023) Pidvyshchennia motyvatsii pratsivnykiv ukrainskykh pidpriemstv v umovakh kryzy [Enhancing employee motivation in Ukrainian enterprises during a crisis]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika»* -Karpova V. (2020) Rezerv vidpushtok: vid stvorennia do vidobrazhennia v obliku [Holiday pay provision: from creation to accounting treatment]. *Profesiyni bukhhalter – Professional Accountant*. 2020. Available at: <https://ibuhgalter.net/ru/articles/176> (accessed: February 15, 2026).
6. IASB (2012). Mizhnarodnyi standart finansovoi zvitnosti 9 (MSFZ 9). Finansovi instrumenty [International Financial Reporting Standard 9 (IFRS 9). Financial Instruments]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Text (accessed: January 08, 2026).
7. IASB (2012). Mizhnarodnyi standart finansovoi zvitnosti 37 (MSFZ 37). Zabezpechennia, umovni zoboviazannia ta umovni aktyvy [International Financial Reporting Standard 37 (IFRS 37). Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051 (accessed: January 08, 2026).
8. Ohychuk M. F., Skolotiy L. O., Belenkova M. I. (2016) Finansovyi ta upravlinskyi oblik za natsionalnymy standartamy [Financial and Management Accounting in accordance with National Standards]. Kyiv: Alerta, 1042 p. (in Ukrainian)
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010) Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 08.01.2026).
10. Selivanova N. M. (2020) Osoblyvosti orhanizatsii ta metodyky obliku i dokumentuvannia rozrakhunkiv za vyplatamy pratsivnykam pidpriemstva [Features of the organisation and methods of accounting for and document-

ing payroll calculations for company employees]. *Ekonomika: realii chasu – Economics: Realities of the Times*, vol. 2 (48), pp. 73-83.

11. Sopko V., Ryadchuk K. (2021) Nalahodzhennia y pidtrymka systemy rozrakhunkiv audytorskykh kompanii z kliientamy: problemy i perspektyvy [Setting up and maintaining payment systems between audit firms and their clients: challenges and prospects]. *Visnyk ekonomiky – Bulletin of Economics*, vol. 1, pp. 128-142.

12. Khalatur S. M., Kravchenko M. V., Pavlik I. D. (2021) Udoskonalennia upravlinnia hroshovymy potokamy silskohospodarskoho pidpriemstva yak osnova zabezpechennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky [Improving cash flow management in agricultural enterprises as the basis for ensuring financial and economic security]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the State*, vol. 1, pp. 30-35.

13. Tsereteli L. (2010) Rezerv sumnivnykh borhiv [Provision for doubtful debts]. *Bulletin of the Tax Service of Ukraine*, vol. 6 (578), pp. 17.

14. Chebanova N. V. (2012) Bukhhalterskyi oblik yak skladova informatsiinoi systemy pidpriemstv [Accounting as a component of enterprise information systems]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti – Journal of Transport and Industrial Economics*, vol. 38, pp. 138-139.

15. Shcherbak V. G., Kovalenko M. Y. (2018) Motyvatsiia personalu v suchasnykh umovakh pidpriemnytstva v Ukraini [Staff motivation in the current business environment in Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and State*, vol. 3, pp. 45-52.

Дата надходження статті: 15.03.2026

Дата прийняття статті: 02.04.2026

Дата публікації статті: 09.04.2026